

Betygalos baladės

DUBYSOS BALADĖS

Banguoja Dubysa
Blaiviai vilnimis,
O beržas našlaitis,
Nuleidęs šakas,
Kad švinta rytai
Ir išblykšta naktis,
Jai beria sidabro rasas.

Maironis

DU PAUKŠČIAI
kunigas-poetas J. Plankis

Įžangai

Išskrido du paukščiai,
Išskrido toli,
Ieškot aukso sodo
Auksinėj pily.

Pailso, pavargo,
Palūžo sparnai.
Nukrito Dubyson
Jisai ir jinai.

Pažais dar bangose
Ir meilėj numirs –
Auksinėm žuvytėm
Abudu pavirs.

Pavasario rytą
Į tinklą paklius –
Nustebis žvejo akys –
Atgaus jos sparnus.

Ir vėl skris du paukščiai,
Skris jiedu toli.
Suras aukso sodą
Auksinėj pily.

BEDALĖ

I.

Prie kelio į Saugailius
Keli dar medžiai rymo.
Ko liūdi jie, ko gailis,
Ko verkia ant arimų?

Kai baisios audros siaučia,
Žaibai gyvatėm raitos,
Iš žemės kyla griaučiai
Jaunos dvarininkaitės.

Prie kryžiaus metalinio
Suklumpa ji ant kelių.
Ko prašo, Dievas žino, -
Tik jis žinoti gali.

Kaip degančios žarijos,
Įkaista senas kryžius.
Žaltys, jį apsvijęs,
Atgyja liepsnadryžis.

Vikriai pirmyn pašokęs,
Jos kaklą apsiraito.
Baisus jos meilės šokis –
Pražuvusi mergaitė...

Nurimsta vėjai kaukė,
Vaivorykštė pražysta.
Žaltys paleidžia auką –
Į kapą vėl ji grįžta.

Jau daugel, daugel metų
Padžiuovę medžiai rymo.
Dažnai tą vaizdą mato
Ir verkia ant arimų.

II.

O buvo laikas... Čia stovėjo
Didingi rūmai dvarininko.
Turtu, garbe visus žavėjo,
Atrodė, nieko jam nestinga.

Šaunusis ponas džiaugtis gali –
Juk Lekava garsi vietovė.

Čia Mindaugas, šalies karalius,
Statyti katedrą galvojęs.

Laukai derlingi, tankios girios,
Dubysa netoliese teka.
Šeimoj dar niekas nėra miręs –
Atrado dvaras laimės taką.

Kasdieną dunda vieškelėlis –
Karietos pas Gentylą rieda.
Svečiai ne kartą ginčą kėlė,
Kad turi jis paparčio žiedą.

Sunku surasti antrą dvarą,
Nors Lietuva dvarais nusėta,
Kur būtų taip malonu, gera,
Kur vaišintų ir taip mylėtų.

Jauniam čia meilės labirintas.
Panelė Vanda – žiedas sodo.
Bet vartai jo dar užrakinti –
Visiems tą pačią širdį rodo.

Per ugnį ryžtūsi ne vienas
Nuskinti gėlę – ją laimėti.
Bet sodą juosia mūro sienos –
Iš tolo tegali grožėtis.

III.

Pavasario tėvynėj
Žiedų gana. Gana.
Sesutės daug nupynė
Vainikų su daina.

Papuoš Rūpintojėlį
Ir kryžių pakely.
Dievulio visos gėlės –
Visas nuskint gali.

Sekminės – laimės šventė.
Berželiai prie namų.
Taip norisi gyventi,
Kada širdy ramu.

Ir piemenėliui vaišės –
Jis džiaugias skambučiu.
Žalmarges vakar kaišė,
Ryliavo skudučiu.

Bažnyčion eina žmonės –
Varpai netrukus kvies.
Aukščiausiąjį malonės
Prašys jie iš širdies.

Važiuoja ir Gentyla
Betygalon skubiai.
Žirgai putoja, šyla
Ir lekia kaip žaibai.

Pažįsta jį kaimiečiai
Ir dulkių debesy.
Toli jo saulė šviečia,
Jį sveikina visi.

IV.

Duktė, viena namie palikus,
Skrajoja drugeliu.
Nupins ir ji tėvams vainiką –
Gražumas tų gėlių!

Čiulbėti paukščiai nebedrįsta –
Bažnyčioje suma.
Ten meldžiasi į gerą Kristų
Tėvelis ir mama.

Jau ostiją aukštyn pakėlė –
Slaptinga ir graudu.
O Vanda skina sodo gėlę,
Ji nekalba maldų.

Staiga mergaitė išsigąsta –
Baisiausias reginys...-
Iš kero raitosi kaip rąstas
Liepsnojantis žaltys.

Jis puola ją – apsvynioja:
Iš glėbio nepaleis.
Pražuvo laimė Lekavoje
Su džiaugsmo spinduliais.

Tėvai sugrižę, ką nedarė,
Bet veltui vargas jų.
Žaltys – tvirta grandinė vario –
Neleidžia iš nagų.

Kai plėšia jį, skausmai didėja –
Jis smaugia dar labiau.

Maldauja vargšė Sutverėją –
Numirti nori kuo greičiau.

V.

Tamsi naktis jaunystėj –
Širdis tik verkto gali.
Panelė Vanda vysta,
Kaip radasta daržely.

Svečiai akių nerodo,
Nelanko jie bedalės.
Išdžiuvo medžiai sodo,
Žole apaugo kelias.

Nutilo dainos, juokas
Dvare prie vaišių stalo.
Liūdnai pelėdos uokia –
Visur nyku be galo.

Trejus metus kentėjus,
Kaip pasakos didvyrė,
Išprašė Sutverėją –
Panelė Vanda mirė.

Graudžiai pravirko dvaras...
Daug ašarų išlieta.
Palaidojo prie kero
Baisios nelaimės vietoj.

Prie kapo jai pastatė
Paminklą metalinį.
Jis daugel, daugel metų
Bedalės kančią mini.

ŽIAURUSIS BIELSKUS

kunigas –poetas J. Plankis

Būki epušė, motina mano,
Pasakyk, mylima,
Ko drebi tu ant pilkaltio seno
Naktimis verkdamą?

Prisiglaudęs prie kieto kamieno,
Tavo širdį jaučiu.
Man atskleiski, atskleisk ją šiandieną –
Ji pilna paslapčių.

* * *

-Kai aš buvau jauna
Ir linkdavau nuo vėjo,
Žiauriausia baudžiava
Tėvynėje klestėjo.

O baisūs tie laikai.
Matau juos vėl iš naujo.
Vieni vargų vargai,
Daug ašarų ir kraujo..

Tik ponai tuo metu
Turėjo žemėį rojų –
Valdžia nei turto jų,
Nei laisvės neribojo.

Jie dievino aistras,
Gyveno malonumui.
Praleisdavo sumas,
Į užsienius išdūmę.

Sugrižę į dvarus
Paniurę, nusiminię,
Baudžiauninkus visus
Beširdiškai kankino.

Didžiausias kraugerys
Ignacas Bielskus buvo.
Ir kas besuskaitys,
Kiek dėl jo keršto žuvo.

Dubysos šlaituose
Turėjo puikų dvarą.
Visai arti nuo čia...
Baisu, ką ten jis darė.

Panteros gašlumu
Visus purvus išmynė,
Daug moterų jaunų
Nuvare kapinynan.

Ieškodamas aukų
Lankydavos po kaimus,
Jam būdavo smagu
Sukelti vargšams baimės.

Kai vieną kartą jis
Pas Gulbinus užklydo,
Nušvito kaip ugnis –
Duktė su rožėm žydi.

Įsako jis tėvam
Su ja dvaran ateiti.
Kam josios reikia jam,
Suprato tuoj mergaitė.

„O niekše, kraugery!“ –
Prabilo ji į poną –
„Nuvežti tu gali
Dvaran tiktai lavoną“.

Tai tarus, pro duris
Išbėgo kaip plaštakė.
Išbėgo tuoj ir jis –
Tarnam sugaut įsakė.

Pražuvo amžinai...
O vargšė mūsų Polė...
Pravirko jos tėvai,
Ant kelių melstis puolė.

Į prieglobstį miškų
Atbėgusi sustojo,
Su gegužės ku-kū
Graudžiai apsiraudojo.

Atsiminė jauna –
Širdis užmiršt negali –
„Likau ištikima –
Sudie, brangus berneli.“

* * *

Netrukus kaukdami
Atbėgo dvaro šunys.

Skubiai įlipo ji
Į manąją viršūnę/

Už valandos kokios
Ir Bielskus atsivijo.
Jis jau nedovanos –
Jis Dievo nesibijo.

„A, va, ką aš matau –
Merga paukščiu pavirto...
Atkeršysiu aš tau –
Turi, gyvate, mirti.“

Į pačią širdį jos
Pataikęs džiaugias ponas.
Kaip lapas nuo šakos
Nukrito jos lavonas.

Betygalos varpai
Liūdnei miškais aidėjo.
Jos sielą angelai
Lydėjo pas Kūrėją.

Žvėris ne toks žiaurus –
Ją spardė, mindė kojom.
Sugrižęs į namus
Ramiai sau uliavojo.

Prieš aušrą, paslapčia,
Kai verkė visos gėlės,
Palaidojo ją čia
Tėvai ir bernužėlis.

Prie kapo mylimos
Antanas kerštui ryžos.
Gyvenimas be jos –
Sunkus jaunystės kryžius.

* * *

Už metų kelerių
Proga gera atėjo.
Kieta valdžia carų
Didikams įkyrėjo.

Per agentus suktus
Jie kreipės į jaunimą
Ir ragino visus
Uždegti sukilimą.

Didžiausiais pažadais
Baudžiauninkus masino.
O kas kariauti neis,
Tuos kančiomis baugino.

Antano širdyje
Žaizda vėl atsivėrė.
Jis džiaugias, kad už ją
Atkeršys tam panterai.

Prikalbinęs draugus,
Kada visi sumigo,
Kai išdavė ginklus,
Atliko pirmą žygį.

Jaunuomenė narsi
Bematant Bielskų rado
Ir atvedė čia jį
Išbalusį, be žado.

„Žiaurusis kraugery,
Pažįsti šitą vietą...
Nušovei čia, meni,
Tu mano numylėtą.

Galvojai gal tada,
Kad ponas viską gali,
Atėjo valanda –
Esi tu mūsų valioj.

Vaikų vaikai kartos
Kiek dėl tavęs kentėjom...“
Pakoręs ant šakos,
Jis su draugais nuėjo.

Slaptinga klaikuma...
Per naktį vėjas ūžė.
Drebėjau verkdamas
Tamsioj, nykioj giružėj.

Ir šiandien tie vaizdai
Baugina širdį mano,
Nors jau kiti laikai,
Visi kitaip gyvena.

* * *

Nutilo drebulė...
Žiauri dalis vargojų...
Kaip vystanti gėlė,
Ilgai aš ten rymoju.

PASKUTINĖS VAIDILUTĖS

Kunigas-poetas J. Plankis

Dubysos šlaituos pasiilgstu dainų,
Ilgiuosi ir meilės gražios.
Ant pilkaltinio vienas klajoti einu –
Jaunystė nebijo audros.

Nuvalgusi saulė užmerkė akis –
Gana jau gėrėtis žiedais.
Palauksiu – netrukus žvaigždynai nušvis,
Man skaisčiau senovę atskleis.

Kam laimė šypsojosi kartą sapne,
Tą laimė saldžiai pabučiuos.
Tėvynės legendos užbūrė mane –
Matau jas šią naktį vaizduos.

I.

Dievai gerieji,
Galingos dvasios,
Išgirskit maldą
Iš mūsų lūpų.

Budriai globokit
Didvyrių žemę,
Kiekvieno širdžiai
Suteikit laimės.

Brangios tėvynės
Klastingą priešą
Perkūnu trenkit –
Skaudžiai nubauskit.

Mes dieną naktį
Šią ugnį saugom,
Jaunystę savo
Jum paaukojam.

Dievai gerieji,
Išgirskit maldą!
Galingos dvasios,
Priimkit auką!

II.

Vaidilutės išsiskirstė
Meilės pasakų pasekti...

Prie ugnies viena paliko –
Ji budės per kiaurą naktį.

Vargšė žino, jei užgestų,
Vaidila ankstyvą rytą
Ją sudegintų ant laužo,
Pelenus net išžarstytų.

Ir dievai skaudžiai nubaustų
Už šią baisią šventvagystę/
Gražios akys stebi ugnį –
Į šalis pažvelgt nedrįsta.

Meilė neša širdžiai laimę,
Bet kartu ir ją kankina...
KAS ĮŽVELGS Į SLAPTĄ GELMĘ –
Gelmę meilės vandenyno...

Draugės į šlaitus nuėjo...
Vakaras gražus ir šiltas.
Ilgesy jos pina dainą –
Mildai skundžiasi užviltos.

III.

Užginta mums mylėti
Ir meilę apdainuot.
Vai liūli, liūli, liūli.
Ir saldžią meilę apdainuot.

Bet širdį suvaldyti
Nelengva, oi, sunku...
Vai liūli, liūli, liūli
Nelengva, oi, oi labai sunku.

Ji blaškosi kaip aras
Svajodamas erdves.
Vai liūli, liūli, liūli –
Svajodamas melsvas erdves.

Bet narvą geležinį
Išlaužt nėra jėgų.
Vai liūli, liūli, liūli
Išlaužt nėra, nėra jėgų.

Skaudi dalia mums teko,
Skaudi, labai skaudi –
Užginta mum mylėti
Ir saldžią meilę apdainuot.

IV.

Jaunystė, krentantis upelis,
Išgraužia olą ir ledus...
Kas sulaikys galingą srovę –
Pagundos saldžios, kaip medus.

Liūdna daina toli nuskrido –
Nutraukė miegančius sapnus.
Ir vaidila ją aiškiai girdi –
Nubąla veidas jo ramus.

Krivulę į rankas apėmęs,
Jis eina, skuba barti jų.
Senatvę nerimas užplūsta –
Jis bijo Lietuvos dievų.

-Mergaitės, žemės vaidilutės,
Tuoju nutilkite! Gana!
Ne jūsų širdžiai meilės mintys,
Ne jūsų lūpom ši daina.

Antai, pažvelkite į dangų –
Žaibai kryžiuojas debesy.
Ateis audra – dievų tai ženklas –
Ateis bausmė baisi, baisi.

V.

Ir gaivalingoji audra atūžė –
Tokios nebuvo dar nė karto.
Žiaurias girias šventas išrovė
Ir aukurus dievų išvartė.

Jogaila, vedęs kitatautę,
Pakrikštyti tėvynę ryžos.
Jis matė, kaip skaisčiai pasaulį
Apšviečia Kristus ir jo kryžius.

Kartu su Vytautu Didžiuoju
Važiuoja, ragina kiekvieną
Priimti kilnų meilės mokslą,
Tikėti Dievą, Dievą vieną.

Srauniu keliu gražios Dubysos
Galop Betygalon atplaukia.
Atranda čia dar ugnį degant
Ir vaidilutes auksaplaukes.

Senukas Gintautas išvydęs

Atsimena tą baisią naktį...
-Žaibai kryžiuos – štai ir kryžius...
Širdis jo nebenori plakti...

VI.

Skaisčios vaidilutės,
Paskutinį kartą
Paskutinį žodį
Noriu jums pratarti.

Priešintis valdovam
Lietuva negali –
Ją nuo priešų gina,
Ir jai rodo kelią.

Kol ugnis ši dega,
Kurkit laužą didį –
Paskutinės liepsnos
Aukure težydi.

Dar dievus senuosius
Laimės paprašykit –
Pagiedokit giesmę
Paskutinį sykį.

O paskui išskliskit
Po tėvynę brangią,
Širdimi nušvieskit
Žemę ir padangę.

VII.

Laužo liepsnos kyla, skleidžias.
Plazda vėliavos iškeltos.
Paskutinės vaidilutės,
Kaip vandens lelijos baltos.

Stebi minios ir valdovai –
Reginys jautrus graudina,
Vaidila visas bučiuoja
Ūksmėj švento ažuolyno.

Atsisveikinęs senukas
Žengia žingsnį paskutinį –
Liepsnose ramu jam mirti
Ir aukotis už tėvynę.

Ižūli audra pakyla...
Verias Pilkalny bedugnė...

Gelmės paslepia vaidilą
Ir dievų tą šventą ugnį.

Ilgi šimtmečiai praslinko.
Daug kas keitėsi ir mainės.
Padavimai pasiliko,
Pasiliko gaudžios dainos.

* * *

Palikau aukšto kalno viršūnėj,
Nesinori į klonį begrižti:
Kam kiaute pasislėpusiam tūnot,
Kam be saulės marinti jaunystę.

Visos gėlės pavasarį keičias,
Pasikeis ir širdy jaunas kraujas.
Bus ir dienos, ir naktys vėl skaisčios –
Nauja meilė – Gyvenimas naujas.